

Výkladové poznámky k biblickým veršom z úlohy č. 7 Z jamy levov do anjelskej náruče

Nedeľa: Žiarlivosť a závisť

(Dan 6,2-6 SEkP) ²*Dárius uznal za vhodné ustanoviť nad kráľovstvom stodvadsať satrapov, aby boli rozložené po celom kráľovstve, ³a nad nimi troch vysokých úradníkov, z ktorých jeden bol Daniel. Im satrapovia podávali správy, aby neobťažovali kráľa. ⁴Daniel časom vynikol nad vysokými úradníkmi aj satrapami, pretože mal výnimočného ducha a kráľ zamýšľal ustanoviť ho nad celým kráľovstvom. ⁵Vysokí úradníci a satrapovia sa usilovali nájsť proti Danielovi dôvod na obžalobu v záležitosti kráľovstva. Nemohli však nájsť nijaký dôvod ani zlý počin, pretože Daniel bol dôveryhodný a nedopúšťal sa nijakej nedbanlivosti ani zlého konania. ⁶Nato títo muži povedali: Proti Danielovi nenájdeme nijaký dôvod na obžalobu, len ak by sme ho našli v súvislosti so zákonom jeho Boha.*

vv. 2-4: Je pravdepodobné, že pod pojmom "120 satrapov" nie sú myslení len vládcovia satrápií, ale aj nižší guvernéri a úradníci¹ (napr. Judsko bolo v rámci Perzie Guberniou, ktorá patrila do Zaeufratskej satrapie).

Traja vysokí úradníci (perzsky *sarkin*) čo "je možné preložiť aj ako vezírovia (teda ministri alebo vysoko postavení politici)".² Daniel v tejto kapitole nie je ani raz označený jeho babylonským menom, tým vyniká jeho odlišnosť od ostatných vysokých úradníkov, ktorí boli zväčša perzského alebo babylonského pôvodu.

"Daniel mal výnimočného ducha" - už predtým sme sa stretli s popisom Daniela, ako toho, kto má "Ducha svätých bohov" (4,5.6.15; 5,11.14). "Boh je však v pozícii prístavku k slovu 'Duch'. To znamená, že termín 'Boh' vysvetľuje, ako má byť slovu 'Duch' porozumené... Daniel je teda nositeľom Boha."³ Božia prítomnosť v Danielovi, alebo Danielova previazanosť s Bohom a jeho závislosť na Bohu je to, čo Daniela činí kvalitnejším od ostatných. Všimol si to Nebukadnesar, všimla si to kráľovná a všimol si to aj Dárius. Preto ho kráľ plánuje ustanoviť ešte nad tých dvoch vysokých úradníkov. Toto všetko však vyvoláva voči Danielovi závisť.

Šiesta kapitola je paralelná s treťou. Jednou z paralel je aj slovo "ustanoviť" (aram. *hkm*)⁴, ktoré je v tretej kapitole použité pre "postavenie" zlatej sochy.

vv. 5-6: Podobne ako v 3. kapitole Chaldejci voči židovským mládencom, aj tu použijú úradníci voči Danielovi ako zámienku náboženstvo. Niečo podobné môžeme nájsť aj v knihe Ester v prípade Mordochaja, ktorý sa odmieta pokloniť Hámanovi. Dan 3 aj Dan 6 má "ako centrálny bod skúšku vyznávačskej vernosti, tj. súd, ktorý postihuje vyznávačov, a u oboch je

¹ Podobne k tomu pristupuje aj STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. Praha: Advent-Orion, 2019. 367 s. ISBN 978-80-7172-640-1. str. 163.

² STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. str. 163.

³ BENEŠ, Jiří. Kniha o Bohu soudci: *Teologie knihy Daniel*. Praha: Advent-Orion, 2015. 178 s. ISBN 978-80-7172-762-0. str. 71.

⁴ DOUKHAN, Jacques. Túžba zeme: *Štúdium prorockej knihy Daniel*. Martin: Advent Orion, 1996. 250 s. ISBN 80-88719-89-3. str. 97.

klúčovou témou to, že Boh vyslobodzuje."⁵ Vyslobodenie je tu teda výsledkom Božieho súdu nad jeho ctiteľmi. "Je zaujímavé, že už tu môžeme rozpoznať črty toho, čo sa neskôr vyvinulo v antisemitizmus... Podľa Chaldejov tí, ktorí 'ohrozujú' jednotu a bezpečnosť kráľovstva, sú práve Židia. Tento tón sme mohli počuť vo Francúzsku aj v Nemecku a občas zaznieva znova. Pred 'židovskou hrozbou' varujú politické strany od pravej až po ľavicu, ideológie od nacizmu po marxizmus, ba aj náboženské demokracie."⁶

Pondelok: Sprisahanie proti Danielovi

(Dan 6,7-10 SEkP) *⁷Potom sa vysokí úradníci a satrapovia vo veľkom počte zhromaždili u kráľa a povedali mu: Kráľ Dárius, ži naveky! ⁸Všetci vysokí úradníci tvojho kráľovstva, predáci, satrapovia, radcovia a veľmoži sa uzniesli, že kráľ by mal vydať rozkaz, prísne rozhodnutie, takúto zákaz: Každého, kto by v prípade tridsiatich dní požiadal o niečo akéhokoľvek boha alebo človeka okrem teba, kráľ, hodia do jamy levov. ⁹Takže, kráľ, vydaj takéto rozhodnutie a podpíš ho aj ako písomný rozkaz, ktorý sa nemôže zmeniť podľa zákona Médov a Peržanov, ktorý nemožno zrušiť. ¹⁰Kráľ teda vydal taký rozkaz písomne.*

vv. 7-8: Siedmy verš kladie medzi "úradníkov, satrapov" a medzi Danielom, veľký kontrast. Pre aktivitu týchto úradníkov je tu použité sloveso s koreňom rgš, čo môže znamenať "nahrnúť sa ako dav, zhluknúť sa po dohode, alebo hrnúť sa".⁷ Takéto "hrmotné zhromažďovanie pred kráľom"⁸ poukazuje na nervozitu týchto ľudí, nechcú mať nad sebou človeka, ktorý sa nedá podplatiť, ktorý je verný vo svojom úrade a podobnú neúplatnosť a vernosť by požadoval aj od nich. Oproti tomu Daniel je pokojný, nepotrebuje intrigovať ani sa brániť, svoje útočisko nemá v politikárčení, ale v Bohu.

vv. 8-10: "Jama", ide o bežné aramejské slovo, ktoré označovalo podzemnú nádrž na vodu. Levy boli v Perzskej ríši obľúbenou kráľovskou zábavou, ľudia k nim boli spúšťaní z hora, pretože žiadny bočný prístup sa tam nenachádzal.⁹ V Danielovi 6. kapitole je dávaný do kontrastu Boží zákon (v. 6) so zákonom Médov a Peržanov, ktorý je nezrušiteľný. "Boží zákon reprezentuje Boží úsudok, rozhodnutie, poriadok a záchranu, zatiaľ čo štátny zákon predstavuje nebezpečenstvo, ohrozenie a smrť."¹⁰

Úradníci sa snažia kráľa zmanipulovať tým, že mu zalichotia. "Podsunuli mu predstavu, že sa stane buď bohom-kráľom, alebo po určitú dobu jediným zástupcom boha."¹¹ Nakoniec však práve touto manipuláciou urobili z kráľa hlupáka, pretože ním podpísaný zákon ho nútil urobiť to, čo nebolo v jeho záujme (popraviť Daniela).

Absurditu nezmeniteľnosti perzských zákonov dokumentuje príbeh z obdobia vlády Dária III., ktorý musel dať popraviť muža menom Charidemos, napriek tomu, že sa nakoniec

⁵ BENEŠ, Jiří. Kniha o Bohu soudci: *Teologie knihy Daniel*. str. 71.

⁶ DOUKHAN, Jacques. Túžba zeme: *Štúdium prorockej knihy Daniel*. str. 98.

⁷ STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. str. 164.

⁸ DOUKHAN, Jacques. Túžba zeme: *Štúdium prorockej knihy Daniel*. str. 98.

⁹ vid' GOLDINGAY, J. E. Word Biblical Commentary: *Daniel*. Vol. 30. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 648 s. ISBN 798-0-310-58635-7. str. 272.

¹⁰ BENEŠ, Jiří. Kniha o Bohu soudci: *Teologie knihy Daniel*. str. 71.

¹¹ STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. str. 165.

preukázala jeho nevina. A to len preto, že kráľ tento rozsudok už predtým stvrdil svojou pečaťou.¹² Dokonca aj z príbehu Ester môžeme vidieť, že ani zákon, ktorý nebol vymyslený kráľom, dokonca ho samotný kráľ ani nestvrdil svojou pečaťou, svoju pečať však zveril Hámanovi, nebolo možné len tak zrušiť, ale Mardocheus musel vytvoriť nový zákon, ktorý dovoľoval, aby sa Židia mohli brániť.

Človek nahradil Boha, a to sa prejavuje aj vo vzťahu k autorite. Rovnaké slovo *dat* (zákon) označuje Boží zákon (v. 5) a zákon štátu (v. 8). Rovnaké slovo *kejam* (nariadenie) je v texte použité na označenie tak nariadenia zdola (pozri v. 7,15), ako aj Božieho nariadenia zhora (v. 26). Toto pokrytectvo plodí všetky druhy fanatizmu a intolerancie.¹³

Utorok: Danielova modlitba

(Dan 6,11 SEkP) *Keď sa Daniel dozvedel, že písomný rozkaz je podpísaný, išiel do svojho domu. Okná hornej izby smerujúce k Jeruzalemu boli otvorené. Trikrát denne si tam kľakol na kolená, modlil sa a vzdával vďaky pred svojim Bohom tak, ako to robieval predtým.*

Daniela neprivádza k modlitbe zvláštna situácia, ktorá nastala kráľovým rozhodnutím. Daniel sa ide modliť preto, lebo to tak robil aj predtým. V Izraeli boli bežné ranné a večerné modlitby, ktoré "boli stanovené v dobe, keď prebiehali obeť v jeruzalemskom chráme... Neskôr židia podľa vzoru Daniela zaviedli obyčaj troch modlitieb behom dňa."¹⁴

To, že Daniel pri modlitbe kľáči, vyjadruje jeho sebakokorenie pred Bohom. Podobne aj samotný výraz "pred svojim Bohom, tiež naznačuje pokoru v prítomnosti autority, je to termín, ktorý sa používa pri oslovení kráľa, ale zároveň naznačuje skutočnosť postavenia sa v reálnej prítomnosti osoby."¹⁵

Zaujímavosťou je, že "keď rozprávač popisuje, že Daniel vzdáva svojmu Bohu česť, použije pre túto Danielovu aktivitu kauzatív, teda tvar, ktorý ukazuje na Boha v pozadí. Tak Danielova modlitba nie je len jeho náboženský čin, ale aj prejav jednanja jeho Boha."¹⁶ Rozdiel tak môžeme vidieť v tom, že Danielova modlitba vychádza priamo a prirodzene z jeho vzťahu s Bohom, zatiaľ čo modlitby v Perzii sú štátom riadené a štátnou mocou vynucované.

(Mt 6,6 SEkP) *Ale keď sa ty modlíš, vojdí do svojej izbičky, zavri za sebou dvere a modli sa k svojmu Otcovi, ktorý je v skrytosti. A tvoj Otec, ktorý vidí aj to čo je skryté, ti odplatí.*

Tento text akoby odporoval tomu, čo čítame u Daniela 6, avšak to je len na prvý pohľad. Ježiš hovorí tieto slová v úplne odlišnom kontexte. "Ježiš hovorí učeníkom, aby

¹² vid' STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. str. 165.

¹³ DOUKHAN, Jacques. Túžba zeme: *Štúdium prorockej knihy Daniel*. str. 99.

¹⁴ STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. str. 168.

¹⁵ GOLDINGAY, J. E. Word Biblical Commentary: *Daniel*. str. 273.

¹⁶ BENEŠ, Jiří. Kniha o Bohu soudci: *Teologie knihy Daniel*. str. 72.

neboli ako pokrytci, ktorí robia čo je v ich silách, aby pri modlitbe upúťali pozornosť na seba."¹⁷ Inak povedané, Ježiš hovorí o modlitbe v situácii, kedy je považovaná za cnosť, keď je modlitba v kurze. Daniel netají svoju modlitbu preto, aby sa stal populárnejší, naopak, Daniel, tým že svoju modlitbu neskrýva sa vystavuje nebezpečenstvu.

Streda: V jame s levmi

(Dan 6,17-24 SEKP) ¹⁷*Potom kráľ vydal rozkaz. Priviedli Daniela a hodili ho do jamy levov. Kráľ povedal Danielovi: Boh, ktorému ustavične slúžiš, ťa zachráni.* ¹⁸*Priniesli kameň a umiestnili ho nad otvor jamy a kráľ ju zapečatil svojím pečatným prsteňom aj pečatnými prsteňmi svojich veľmožov, aby sa v Danielovom prípade nemohlo nič zmeniť.* ¹⁹*Potom kráľ išiel do svojho paláca a strávil noc v pôste, bez rozptýlenia a spánku.* ²⁰*Za svítania kráľ vstal a ponáhlal sa k jame levov.* ²¹*Keď sa blížil k jame, kde bol Daniel, volal k nemu žalostným hlasom: Daniel, služobník živého Boha, bol tvoj Boh, ktorému ustavične slúžiš, schopný zachrániť ťa od levov?* ²²*Daniel kráľovi odpovedal: Kráľ, ži naveky!* ²³*Môj Boh poslal svojho anjela a zatvoril tlamy levov, takže mi neublížili, lebo videl, že som nevinný, a ani pred tebou, kráľ som sa nedopustil nijakej nepravosti.* ²⁴*Potom sa kráľ veľmi zaradoval a rozkázal, aby vytiahli Daniela z jamy. Daniela vytiahli z jamy a nenašli na ňom nijakú ujmu, pretože veril svojmu Bohu.*

v. 17: "Boh, ktorému ustavične slúžiš, ťa zachráni." Túto kráľovu vetu je možné preložiť dvoma spôsobmi, "buď ako zbožné prianie"¹⁸ (Kiež ťa Boh... zachráni), alebo "ako vyznanie viery"¹⁹ kde kráľ nepochybuje o tom, že Boh Daniela zachráni.

v. 18: "Pečať" - Herodotos popisuje takúto pečať ako šnúрку, ktorá bola prilepená ílovitou hlinou, do ktorej bol obtačený pečatný prsteň.²⁰ Kameň bol zapečatený nie len kráľovou pečaťou, ale aj pečaťami hodnostárov, ktorým záležalo na odstránení Daniela. Išlo o to aby ani kráľ, ani títo funkcionári nemohli svojvoľne kameňom manipulovať. Je z toho zrejmé, že medzi kráľom a jeho úradníkmi nebola príliš veľká dôvera.

Kameň, ktorý je zapečatený nápadne pripomína Ježišov hrob, ktorý bol tiež uzatvorený kameňom, ktorý bol rovnako zapečatený (pozri Mt 26,60-66).

vv. 19-21: Tieto dva verše ukazujú, že kráľ prežil veľmi ťažkú noc. Daniel mu nebol ľahostajný. Kráľ vynechal v tamojšej kultúre najdôležitejšie jedlo dňa - večeru, ktorá v kráľovskom paláci bývala spojená s veľkou hostinou. Doslova sa dá preložiť, že "spánok od neho utiekol"²¹ čo je podobný obrat aký je použitý v Est 6,1. "Rôzni bádatelia tento výrok považujú za nepriame vyjadrenie Božej prozreteľnosti."²² DOUKHAN zdôrazňuje zmienku o pôste, ktorá prináša do popisu kráľovho stavu nové svetlo. Kráľ neje len preto, že by mu

¹⁷ HANGER, D. A. Word Biblical Commentary: *Matthew 1-13*, vol. 33A, Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 914 s. ISBN 978-0-310-58840-5. str. 328.

¹⁸ STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. str. 170.

¹⁹ tamtiež

²⁰ viď: GOLDINGAY, J. E. Word Biblical Commentary: *Daniel*. str. 274.

²¹ STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. str. 171.

²² tamtiež

nechutilo, jeho zdržanlivosť od jedla je nábožensky motivovaná. Pôst sa v Biblii "zvyčajne spája s modlitbou. Zdá sa, že bezmocný kráľ sa utieka k tejto poslednej možnosti - náboženskej pokornej prosbe."²³ Je to veľký paradox, pretože všetci v kráľovstve nesmú prosiť ani sa modliť k nikomu inému, než ku kráľovi, no on sám nemá moc zrušiť nespravodlivý rozsudok nad človekom na ktorom mu záleží. Jeho poslednou možnosťou je Boh, ten istý ku ktorému sa modlí Daniel.

v. 21: Kráľ sa ponáhľa a zažíva vypočutie modlitby. Je to pre kráľa veľmi silná skúsenosť. Preto Danielovho Boha nazýva živým Bohom. V Kráľovej otázke, či bol Boh schopný Daniela zachrániť sú použité rovnaké slová ako vo v. 17, takže opäť to môže vyjadrovať či už pranie kráľa, alebo jeho neochvejnú vieru.

vv. 22-24: Daniel okamžite upriamuje všetku pozornosť na svojho Boha. Nie sú nám zjavené žiadne podrobnosti, čo sa behom noci v jame odohrávalo. "Príbeh súvisí s Božím činom, nie s Danielom alebo levmi."²⁴ To znamená, že je zbytočné zaoberať sa tým, či levy boli hladné alebo nakrmené, alebo ako na tom bol Daniel po fyzickej, psychickej alebo morálnej stránke, že naňho levy nezaútočili. Príbeh poukazuje na Boží zázračný čin. Poukazuje na blízkosť Boha so svojim služobníkom. Tak ako sa objavila nebeská bytosť v ohnivej peci s troma židovskými mláďencami, tak aj tu prichádza Boží anjel, ktorý zatvára levom tlamy. Daniel vychádza z jamy úplne nedotknutý, podobne ako vyšli mláďenci z pece. Perzský nezmeniteľný zákon mení Boh a obracia ho proti Danielovým nepriateľom.

Štvrtok: Obhájenie

(Dan 6,25-29 SEkP) ²⁵*Kráľ rozkázal priviesť tých, čo ohovárali Daniela, a hodili ich do jamy levov aj s deťmi a ženami. Ešte ani nedopadli na dno jamy, už sa ich zmocnili levy a rozdrvili im kosti.* ²⁶*Potom kráľ Dárius napísal ľuďom všetkých národností a jazykov, ktorí obývajú celú zem: Nech sa rozhojní váš pokoj.* ²⁷*Vydal som príkaz, aby sa na celom území môjho kráľovstva ľudia báli Danielovho Boha, lebo on je živý Boh, ktorý je naveky, jeho kráľovstvo je nezničiteľné a jeho vláda bude trvať až do konca.* ²⁸*On zachraňuje a vyslobodzuje a robí znamenania a zázraky na nebi aj na zemi. On zachránil Daniela z moci levov.* ²⁹*Daniel mal úspech za kral'ovania Dária aj za kral'ovania perzského Kýra.*

vv. 25-27a: V týchto veršoch môžeme vidieť, že kráľ sa príliš nezmenil vydáva nariadenia. Za jedným je pomsta, za druhým príkaz uctievať. Mohli sme vidieť, že Danielovo náboženstvo je slobodné, čo je v protiklade s kráľovým prístupom. Čo sa týka nariadenia ohľadom Danielových protivníkov, tak toto nariadenie "je rovnako nezmyselné ako prvé [ku ktorému bol zmanipulovaný svojimi hodnostármi]. Násilie v prospech Boha nemá väčšiu hodnotu ako násilie proti Bohu."²⁵ To, ako levy naložili s kráľovými veľmožmi a ich rodinami je jasným dôkazom Božieho zázraku v Danielovom prípade. Levy neušetrili Daniela preto, že by neboli hladné, ale pretože ho Boh zachránil.

²³ DOUKHAN, Jacques. Túžba zeme: *Štúdium prorockej knihy Daniel*. str. 103-4.

²⁴ GOLDINGAY, J. E. Word Biblical Commentary: *Daniel*. str. 274.

²⁵ DOUKHAN, Jacques. Túžba zeme: *Štúdium prorockej knihy Daniel*. str. 105.

vv. 27b-28: V tomto kráľovom vyhlásení máme niekoľko charakteristík Boha. Veľmi sa to podobá na vyhlásenie Nebukadnesara v Dan 4. Potvrzuje tak poznanie svojho predchodcu. Kráľ vo svojej reči prechádza do poézie.

To znamená, že sa behom jeho priamej reči stáva rečou usporiadanou, a to sa prejaví prítomnosťou znakov typických pre hebrejskú poéziu, tzv. paralelizmov. Nimi kráľ Dárius vyjadruje nadprirodzenú skutočnosť, s ktorou bol konfrontovaný a vyjadruje ju nadprirodzeným spôsobom... Poézia v knihe Daniel tak odráža zvláštny charakter skutočnosti, novú situáciu, prielom nebeského sveta do sveta pozemského. A premenená usporiadaná reč vyjadruje usporiadanú bytosť (kráľ, ktorý básni je sám o sebe zázrak).²⁶

Danielov Boh je živým Bohom, vypočul kráľovu modlitbu. Potvrzuje Božiu večnosť a nezničiteľnosť jeho kráľovstva. Poznáva Boha ako toho, ktorý vyslobodzuje, činí znamenania a zázraky na nebi aj na zemi. To všetko potvrdzuje konkrétnou skúsenosťou záchranu Daniela od levov.

v. 29: "perzského Kýra" - Tento verš môže naznačovať, že Dárius Médsky nie je tá istá osoba ako Kýros Perzský, ako to niektorí komentári podávajú. My sa prikláňame k názoru W. SHEA, ktorý Dária Médskeho identifikuje s jedným z Kýrových generálov, ktorý dočasne vládol v Babylone.²⁷ To, že zmienka o Kýrovi perzskom sa objavuje v Dan 1,21 a 6,29 niektorých bádateľov vedie k tomu, že tieto verše "tvoria začiatok a ukončenie (inclusio) príbehovej časti Danielovej knihy. Okrem toho zmienka o rovnakom kráľovi v oboch veršoch naznačuje ukončenie vyhnanstva ako naplnenie proroctva ohľadom obnovy Izraela."²⁸

Použité zdroje a literatúra

BENEŠ, Jiří. Kniha o Bohu soudci: *Teologie knihy Daniel*. Praha: Advent-Orion, 2015. 178 s. ISBN 978-80-7172-762-0.

Biblia Hebraica Stuttgartensia. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1997. ISBN 978-3-438-05222-3.

Biblia: Slovenský ekumenický preklad. 5. Vyd. (3. opravené vyd.) Banská Bystrica: Slovenská biblická spoločnosť, 2015. ISBN 978-80-85486-97-1.

DOUKHAN, Jacques. *Túžba zeme: Štúdium prorockej knihy Daniel*. Martin: Advent Orion, 1996. 250 s. ISBN 80-88719-89-3.

GOLDINGAY, J. E. Word Biblical Commentary: *Daniel*. Vol. 30. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 648 s. ISBN 978-0-310-58635-7.

HANGER, D. A. Word Biblical Commentary: *Matthew 1-13*, vol. 33A, Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 914 s. ISBN 978-0-310-58840-5.

²⁶ BENEŠ, Jiří. Kniha o Bohu soudci: *Teologie knihy Daniel*. str. 76.

²⁷ Pre viac podrobností pozri úvodné poznámky ku knihe Daniel, kde sa touto záležitosťou zaoberáme viacej.

²⁸ STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. str. 179.

STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. Praha: Advent-Orion, 2019. 367 s.
ISBN 978-80-7172-640-1.